
Openingsrede mr. Frédéric Thiebaut bij Openingszitting van de Balie Provincie Antwerpen op 6 september 2019

“Het gaat om tetterende roddelaars met als enige finaliteit zichzelf in het middelpunt van de belangstelling te plaatsen”¹

“Dé parallel tussen prostitutie, drugshandel en voetbal zijn de advocaten, steeds dezelfde kakkerlakken die van tussen de stenen komen kruipen als de mannen van het grote en foute geld hen nodig hebben”²

Hooggeachte Vergadering,

De titel van deze rede zou beter “Strafpleiters en media” zijn. De omgang van bepaalde advocaten met de media zorgt immers al jaren voor controversen en debat, zowel binnen als buiten de balie.

De commentaren, telkens op de klassieke media-advocaten, zijn niet mals. Het citaat over de strafpleiters als kakkerlakken komt uit een column van Hans Vandeweghe in de Morgen op 13 oktober 2018, niet toevallig kort na de zogenaamde ‘Operatie Propere Handen’ en werd dankbaar opgepikt in een column van confrater Hugo Lamon. Het andere citaat over de tetterende roddelaars komt uit een bijdrage in de Juristenkrant van 2015, van dezelfde auteur.

Binnen de balie liggen de standpunten vaak ook aan de beide zijden van de breuklijn tussen de strafpleiters aan de ene kant en de grote meerderheid van advocaten die zich verdiepen in de andere takken van het recht aan de andere kant.

Er wordt de media-advocaten – en bij uitbreiding een groot deel van de strafpleiters – verweten dat ze er een andere soort van deontologie op nahouden, voor zover ze al een deontologie hebben, en daarmee het imago van de ganse advocatuur bepalen, zelfs schaden.³ Verwijten als schending van het beroepsgeheim en het schaden van de belangen van de cliënt vliegen hen rond de oren. De strafpleiters verdienen echter méér krediet.

¹ H. LAMON, “Waarom advocaten soms beter even zwijgen”, *De Juristenkrant* 2015, nr. 310, p. 13.

² H. VANDEWEGHE, “Dé parallel tussen drugshandel, prostitutie en voetbal? Advocaten die als kakkerlakken van tussen de stenen kruipen” *De Morgen*, 13 oktober 2018.

³ H. LAMON, “Justitie, foefeladvocatuur en opinievervuiling: het is genoeg geweest”, *De Juristenkrant* 7 maart 2012, p. 13.

Dat er in de dagdagelijkse praktijk voortdurend inbreuken gepleegd worden op het huidige mediareglement in de OVB Codex, stel ik samen met u vast. Over dat mediareglement valt later nog wel wat te vertellen. Wij moeten echter vaststellen dat er nauwelijks tegen deze mediaverschijningen wordt opgetreden, door geen enkele instantie. Wordt dan niet minstens de indruk gewekt dat er met deze tussenkomsten weinig mis is?

Ik ben deze media-optredens van de *usual suspects* van de balie ook beu. Maar moeten we zelf niet even in de spiegel kijken en ons afvragen wat ons er dan exact aan stoort? Is het effectief zo dat de tussenkomsten niet in het belang zijn van de cliënt en schenden deze advocaten hun beroepsgeheim? Of is het eerder het verschil in stijl dat stoort? Of de vaststelling dat het steeds dezelfde advocaten zijn die met de aandacht gaan lopen? Misschien tot spijt van wie het benijdt...

Dat de stijl van sommigen de uwe of de mijne niet is, hoeft niet noodzakelijk gelijk te staan met een minderwaardige deontologie.⁴ Soms kan het eens nodig zijn bepaalde zaken in de media scherp te verwoorden. En ze mogen dat, meer nog, ze moeten dat in deze tijden blijven doen. Evenmin is de kritiek terecht dat het steeds dezelfde advocaten zijn die de aandacht opeisen in de pers. Ze krijgen immers slechts de aandacht die de media hen wil geven.

Het Canvas-programma 'De strafpleiters' had als oorspronkelijke bedoeling om advocaten uit alle takken van het recht te interviewen. Men is daar echter op teruggekomen omdat het volgens het productiehuis, terecht of onterecht, en ik citeer "geen aantrekkelijke televisie zou zijn". Dat de media-advocaten veel aandacht krijgen en de meesten daar ook van genieten, moeten we erbij nemen, samen met de ego's.

Dus wanneer u gehoopt had dat ik van deze openingsrede gebruik zou maken om af te rekenen met de Vermassens van deze wereld, zal u teleurgesteld zijn. Het is immers mijn overtuiging dat de strafpleiters, en bij uitbreiding alle advocaten, méér hun opwachting moeten maken in de media, veel meer. En daarbij bedoel ik niet dat het steeds dezelfde namen zouden zijn die nog meer moeten opduiken.

Ik denk dat we deze Bekende Vlamingen misschien moeten overtuigen wat minder hun opwachting te maken, al was het maar omdat we hen, en vooral het publiek, moeten hoeden voor een overdosis, want dat is een bedreiging voor de belangen van hun cliënten. En dat is evident mijn enige bezorgdheid.

Neen, ik wil het liefst veel meer anderen zien, omdat het mijn overtuiging is dat in de huidige tijden de cliënt zich, jammer genoeg, ook buiten de rechtszaal moet kunnen laten verdedigen.

Ik verklaar mij nader. In een eerste deel zal ik aantonen dat de *trial by media* een realiteit is waaraan we niet meer ontsnappen. In het tweede deel zal ik aangeven dat

⁴ Zie voor een andersluidende visie: H. LAMON, *De illusie van de juridische waarheid*, Intersentia, Antwerpen, 2016, p. 93.

we als advocaten best wel veel mogen, behalve dan van ons eigen reglement. In het derde stuk deel ik twee bezorgdheden, om tot slot in een vierde deel tot een conclusie te komen.

Deel 1: *trial by media* is helaas realiteit

In theorie is het nochtans eenvoudig: het strafonderzoek is geheim, er wordt door iedereen gezwegen tot wanneer een onderzoek is afgerond, het vermoeden van onschuld wordt door iedereen gerespecteerd, de advocaten pleiten de zaak voor de rechtbank en alleen daar, en tot slot spreekt de rechter zijn oordeel uit. De pers brengt daarover verslag uit en informeert. Dat lijkt duidelijk. De theorie voorziet immers restricties genoeg voor iedereen.

Ik wil er helemaal geen theoretische uiteenzetting van maken, maar ik breng u toch graag een aantal bepalingen in herinnering. Zo is er artikel 458 van het Strafwetboek dat de schending van het beroepsgeheim bestraft. Het beroepsgeheim is van openbare orde, en de cliënt kan er niet zomaar afstand van doen.⁵ De advocaat maakt de selectie tussen wat wel en wat niet onder het beroepsgeheim valt, binnen een bepaalde context, zo onder meer in de contacten met de media.⁶ Ik benadruk graag dat het beroepsgeheim niet alleen voor advocaten geldt en onder meer bestraft wordt met een gevangenisstraf tot drie jaar.

Er zijn de artikelen 28quinquies en 57 van het Wetboek van Strafvordering inhoudende het principe van het geheim van het onderzoek, waarbij schending ervan door de medewerkers van het gerecht strafbaar wordt gesteld, doch dat niet van toepassing is op advocaten.⁷

Er is het misbruik van inzagerecht dat strafbaar wordt gesteld in artikel 460ter van het Strafwetboek. En laat ons evenmin de klassieke misdrijven van laster, eerroof, belediging en kwaadwillige ruchtbaarmaking uit het oog verliezen.⁸ Verbodsbepalingen genoeg dus, om iedereen te doen beseffen dat wanneer je ze overtreedt, je diep in de problemen kan komen.⁹

Deze restricties zijn echter niet opgewassen tegen nieuwsgierigheid en sensatie, vermomd onder het recht op informatie. U hoeft de kranten maar open te slaan of een nieuwsuitzending te bekijken om dagelijks vast te stellen dat er zaken worden gepubliceerd, die men enkel kan weten omdat érgens iemand het beroepsgeheim heeft geschonden. We moeten streng durven zijn ten aanzien van de balie.

⁵ A.t DIERICKX, "Het beroepsgeheim en de toestemming van de geheimgerechtigde" in X. *Liber Amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, p. 183 e.v.

⁶ Ph. DE JAEGERE, "Beroepsgeheim, Legal professional privilege een confidentiality: een heilige drievuldigheid", in X, *Liber Amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, p. 179 e.v.

⁷ P. HOFSTRÖSSLER, "Beroepsgeheim, geheim van het onderzoek en persmededelingen door een advocaat" in X., *Geboeid door het strafrecht*, Larcier, Brussel 2011, p. 44.

⁸ Artikelen 433 e.v. Sw.

⁹ Evenmin mogen de bepalingen van de Jeugdbescherming, de slachtoffers van zedenmisdrijven (artikel 387bis Sw.), artikel 1270 Ger. Wb. inzake echtscheidingsprocedures, artikel 35 van de Wet op de Politieambt van 5 augustus 1992 en de bepalingen inzake de openbaarheid van de zittingen uit het oog worden verloren.

Het volstaat bij wijze van voorbeeld om eens een voormiddag plaats te nemen in de publieke gang van de raadkamer om te beseffen dat het beroepsgeheim daar soms een hol begrip lijkt te zijn. Hele strafdossiers en verklaringen van cliënten worden daar *en plein public* besproken, door de ene al wat luidruchtiger dan de andere, in aanwezigheid van de pers, tolken en toevallige passanten.

Maar de hoofdverantwoordelijkheid van de zogenaamde perslekken en de *trial by media* bij de advocaten leggen is een brug te ver. Valt het niet op dat journalisten over informatie beschikken afkomstig uit een lopend strafonderzoek, nog vóór de betrokken partijen of hun raadslieden het dossier al hebben kunnen inkijken? Dat pleit de balie op dat moment alvast vrij.

Vindt u het niet vreemd dat televisiecamera's soms net dan toevallig aanwezig zijn wanneer er een politietussenkomst plaatsvindt in een sensationeel dossier? Zo is er de arrestatie van Fouad Belkacem in 2013¹⁰, in aanwezigheid van fotografen en televisieploegen en de arrestatie van Abdelsam Salah hebben we in 2016 live in de huiskamer kunnen volgen¹¹.

Ook het openbaar ministerie gaat niet altijd vrijuit. De wet staat toe dat de procureur des Konings onder bepaalde voorwaarden en indien het openbaar belang het vereist, aan de pers gegevens kan verstrekken. De tussenkomsten van de parketwoordvoerders hebben dan wel de verdienste meestal inhoudelijk correct te zijn, maar de noodzaak voor het openbaar belang is nochtans soms ver te zoeken. Het is evenmin omdat de wet omschrijft dat er kan gecommuniceerd worden dat er ook steeds moet gecommuniceerd worden. Het is niet de taak van het openbaar ministerie om de PR-machine te zijn van de politiediensten.

En uiteraard is er ook de rol van de media zelf. Wat het opkrikken van het sensatiegehalte betreft, stellen we vast dat krantenkoppen niet gekozen worden door de journalist, maar wel door de eindredacteuren, die er eerder het lokmiddel voor de lezer van maken, dan een correcte weergave van de inhoud. En wat te zeggen van advocaten die een voorkeursbehandeling genieten van sommige journalisten omdat ze wat spraakzamer zijn dan andere. De naam in de krant, in ruil voor een tip. Professor Eric Brewaeys gaf in 2011 weer dat volgens sommigen de media van belangrijke betrouwbare waakhond zijn verworpen tot luidruchtige onbetrouwbare keffertjes.¹²

Los van het gebrek aan fatsoen, kan men de journalisten echter moeilijk verwijten dat ze hun rol spelen.¹³ Zij hebben een fundamentele rol in het maatschappelijk debat en krijgen voor deze rol een aantal sterke garanties, zoals bijvoorbeeld door de wet tot bescherming van de journalistieke bronnen.¹⁴

¹⁰ https://www.youtube.com/watch?time_continue=7&v=r-INL_32j-l

¹¹ https://www.youtube.com/watch?time_continue=84&v=ER7VjYmKd8I

¹² E. BREWAEYS, "Fatsoensregels bij gerechtelijke verslaggeving" in X. *Liber Amicorum Alain DE NAUW*, Die Keure, Brugge, 2011, p. 67.

¹³ D. VOORHOOF, *Handboek Mediarecht*, Brussel, Larcier, 2014, p. 297.

¹⁴ Wet van 7 april 2005 tot bescherming van de journalistieke bronnen (B.S. 27 april 2005)

Van hen wordt verwacht het recht op de privacy te respecteren¹⁵, hoewel er al veel inkt gevloeid is over het meedelen van bijvoorbeeld de identiteit van de verdachte. Zo valt niet steeds op te maken op welke maatstaven de media zich steunen om sommige personen wel en andere niet herkenbaar in beeld te brengen. Wat baat een klein zwart balkje, indien uit de toelichting in het artikel iedereen perfect weet over wie het gaat. Slachtoffers lijken vanwege het Hof in Straatsburg wel een hoge graad van bescherming te genieten¹⁶, hoewel de praktijk soms ook daar anders aantoont.

En wat is er met het vermoeden van onschuld gebeurd? Iedereen is het erover eens dat het vermoeden van onschuld de basis is voor een eerlijk proces. Ten aanzien van de media is het vermoeden van onschuld echter niet op dezelfde manier afdwingbaar als ten aanzien van de gerechtelijke autoriteiten. Of we dat nu aangenaam vinden of niet, de rechtspraak van het Europees Hof geeft aan dat van zodra de zaak enig belang heeft, verdachten identificatie en commentaren in de media moeten tolereren. Het recht op een eerlijk proces komt hierdoor, aldus Straatsburg, niet in het gedrang.¹⁷

Alvast het Hof van Cassatie is van oordeel dat grote mediaberichtgeving geen aantasting is van het recht op een eerlijk proces (cfr. zaak Van Themsche).¹⁸ Met andere woorden: De rechters staan boven wat er in de pers over een zaak verschijnt. De nevenschade van de berichtgeving moeten verdachten er maar bij nemen. De vroegere rechtspraak die vaststelde dat het recht op een eerlijk proces werd geschonden, en het bewijs in de prullenmand kon worden gegooid wanneer er televisiecamera's aanwezig waren bij het vaststellen van misdrijven (u kent ongetwijfeld de *reality*-programma's), is al lang verleden tijd. Met dank aan Antigoon, zowaar een Antwerpenaar, en later de wetgever.¹⁹

Als verdachte moet je dus helaas wel wat kunnen verdragen, hoe langer hoe meer. Stafhouder Jo Stevens stelde ooit scherp, maar terecht: "Vaak worden processen in de media gevoerd, onder druk van de media zelf, maar niet minder vaak door de onmacht (of onwil) van het openbaar ministerie om het geheim van het strafonderzoek te verzekeren en zijn drang om zijn 'successen in zijn strijd tegen de misdaad' met naam en toenaam en zo snel mogelijk, vooraleer het onderzoek zelfs maar serieus op gang is gekomen, en liefst vóór het proces, *urbi et orbi* uit te schreeuwen."²⁰

¹⁵ Artikel 8 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 22 van de Grondwet.

¹⁶ EHRM 17 januari 2012, Krone Verlag/Oostenrijk, www.echr.coe.int.

¹⁷ D. VOORHOOF, "De media en de verdachte" in *De Juristenkrant*, 7 maart 2012, p. 12 en EHRM 2 juni 2005, Claes/België, www.echr.coe.int; D. VOORHOOF, "De media, de verdachte en het vermoeden van onschuld", in *A&M* 2012, afl. 1, p. 7-12; D. VOORHOOF, "De buurman-seriemoordenaar, het vermoeden van onschuld en de media", in *De Juristenkrant* 2010/202, p. 11.

¹⁸ Cass. 19 februari 2008, www.cass.be.

¹⁹ Artikel 32 VTSv.

²⁰ J. STEVENS, *Advocatuur. Regels en Deontologie*, Wolters Kluwer, Mechelen, 2015, nr. 793.

Conclusie: We kunnen ons er dan wel allemaal proberen tegen verzetten, maar de *trial by media* is een feit en het zal er niet op verbeteren. We moeten de realiteit onder ogen durven zien.

In vele dossiers overstijgen de belangen van de cliënt nu eenmaal de beslissing van de rechter. De realiteit van de *trial by media* en de honger naar sensatie heeft tot gevolg dat op het moment dat een rechter ten gronde uitspraak doet over een zaak, de pers zelfs niet meer geïnteresseerd is. Het momentum voor de aandacht is weg. Terwijl de camera's staan aan te schuiven wanneer één of ander schandaal losbarst, en een lawine aan krantenkoppen de cliënt aan de schandpaal nagelen, is het vaak zoeken naar een klein artikeltje op de laatste bladzijden van de krant wanneer de cliënt enkele jaren later wordt vrijgesproken. Geen haan die er op dat moment nog naar kraait. De schade voor de cliënt is onherstelbaar.

In onze overgemediatiseerde samenleving komt het er dus op aan om al veel vroeger tegengewicht te geven, bijvoorbeeld in de fase van het onderzoek. Daarin is een rol weggelegd voor de balie, een rol die we op dit moment te weinig opnemen.

Deel 2: als advocaten mogen we veel, behalve van onszelf

De tijd dat advocaten moesten wegblijven uit de media wegens het absolute verbod op publiciteit, ligt gelukkig al lang achter ons. Het Europees Hof koestert de expressievrijheid van de advocaat, zowel binnen als buiten de rechtszaal²¹, maar zegt ook dat de advocaten er rekening moeten mee houden dat hun centrale positie in de rechtsbedeling deze vrijheid van meningsuiting niet onbeperkt maakt.²²

Op 23 april 2015 oordeelde de Grote Kamer van het Hof in Straatsburg in het arrest *Morice* dat de advocaat weliswaar zijn gelijk moet proberen te halen via de procedures, maar dat bepaalde omstandigheden de advocaat het recht geven zich via de media te uiten.²³ Wat de Belgische wetgeving betreft moet in herinnering gebracht worden dat het geheim van het onderzoek niet op advocaten van toepassing is, aangezien we niet kunnen beschouwd worden als medewerkers van het gerecht in de strikte zin van het woord.²⁴

De wet staat ons bovendien uitdrukkelijk toe om te communiceren, zelfs al in de onderzoeksfase, onder meer op voorwaarde dat de regels van het beroep worden

²¹ EHRM 21 maart 2002, Nikula/Finland, nr. 31611/96, www.echr.coe.int en EHRM 28 oktober 2003, Steur/Nederland, www.echr.coe.int; D. VOORHOOF, "Europees Hof koestert expressievrijheid van advocaat", in *De Juristenkrant* 19 november 2003, p. 12.

²² EHRM 20 mei 1998, Söpher/Zwitserland, www.echr.coe.int; LINDEMANS, D., De vrijheid van meningsuiting van de advocaat en art. 444 Ger.W, *P&B* 2004, afl. 1, 14-16; STEVENS, J., Omgangsrecht met de media, in *Ad Rem* 2003, afl. 3, 4-9; W. VAN GERVEN, Pleidooi voor een beleid van de advocatuur, *NJW* 2002, afl. 6-12.

²³ EHRM (Grote Kamer) 23 april 2015, *Morice* t. Frankrijk, nr. 29369/10, www.echr.coe.int. D. VOORHOOF en I. HOEDT-RASMUSSEN, "Advocaat mag via media kritiek uiten op rechters", *De Juristenkrant* 27 mei 2015, p. 1 en 4.

²⁴ P. HOFSTRÖSSLER, "Beroepsgeheim, geheim van het onderzoek en persmededelingen door een advocaat" in X., *Geboeid door het strafrecht*, Larcier, Brussel 2011, p. 44.

nageleefd.²⁵ De regels van het beroep zijn echter geen grote hulp in media-aangelegenheden. Een beknopte historiek.

Nadat er eerst slechts in sommige balies plaatselijke reglementen werden opgesteld om media-optredens te reglementeren, duurde het tot 1997 vooraleer een aantal balies een min of meer uniforme regeling hadden uitgewerkt. Kritiek die toen al te horen was, luidde dat aan de balies waar de regels bestonden, deze nauwelijks correct werden toegepast.²⁶ Naar aanleiding van de incidenten tijdens het proces over de moord op veearts Karel Van Noppen en met het proces Dutroux in het vooruitzicht, kwam op 4 juni 2003 een algemeen reglement tot stand binnen de schoot van de OVB met als ambitie deze regels efficiënt af te dwingen.²⁷

Dit reglement werd gewijzigd op 18 december 2013. Waar voorheen de advocaat zich slechts moest onthouden van commentaar vanaf de inberaadname van de zaak tot de uitspraak, werd het de algemene regel zich altijd te onthouden van alle commentaar, behalve bij wapenongelijkheid.²⁸ Zwijgen dus is de boodschap, spreken de uitzondering en enkel spreken wanneer het echt niet anders kan.²⁹

Resultaat is een reglement dat bestaat uit vier artikelen, en maar liefst 20 subartikelen, waarvan de meeste eerder overbodig, andere in de praktijk moeilijk werkbaar zijn.³⁰ Zo wordt bijvoorbeeld verwacht dat je als advocaat steeds kennis neemt van de tekst alvorens je je medewerking verleent aan geschreven pers, wat in huidige snelheid waarmee nieuws op de websites moet verschijnen vrijwel onmogelijk is. De principiële verplichting – zo mogelijk – de stafhouder te raadplegen wanneer je als raadsman in de media wil optreden is niet alleen praktisch onwerkbaar, maar eveneens een in de praktijk vrijblijvende bepaling.

En zo zou ik nog wel even kunnen verder gaan... Het reglement is dus geen hulpmiddel in deze moderne mediatijden, integendeel.

Ondertussen hebben we de zaken rond de Parachutemoord, de Kasteelmoord, Kim de Gelder, De Aquino's, Hans Van Temsche en Ronald Janssens achter de rug, om er maar enkele te noemen. Indien de OVB de ambitie had om te vermijden dat zaken

²⁵ cfr. artikelen 28qq en 57 Sv.

²⁶ LAMON, H., Mogen de rechters spreken? En moeten de advocaten zwijgen? Over de nieuwe verhouding tussen media en de actoren van justitie, *Limb.Rechtsl.* 2005, afl. 3, 195-222.

²⁷ STEVENS, J., Advocaat en media, *AM* 2003, afl. 3, 165-169; L. VAN EYLEN, "Advocaat verantwoordelijk voor mededelingen in media", in de *Juristenkrant* 25 juni 2003, p. 1 en 10.

²⁸ VANDEVELDE, I., Advocaat en media. Het nieuwe reglement toegelicht, *Ad Rem* 2014, afl. 1, 28-29; over het sub judice beginsel zie M. STORME, "Over de noodzakelijke terughoudendheid der media in gerechtszaken. Het sub judice principe revisited", in X., *Liber Amicorum Jozef Van den Heuvel*, Kluwer, Antwerpen, 1999, p. 125-157.

²⁹ "Advocaten moeten hierbij uiterst terughoudend zijn en zoveel mogelijk wegblijven van alle camera's en micro's. Buiten de procesmuren geldt dan vaak maar één regel: spreken is zilver, zwijgen is goud", in TACK, S., "Relatie advocaat-cliënt", *NJW* 2005, afl. 118, 827-863.

³⁰ Afdeling III.5.2 van de OVB codex

voor de camera's zouden worden gepleit, zullen zij die de strafpleiters in het vizier nemen beweren dat het reglement daar toch niet helemaal in geslaagd is.

In 2015 was er even hoop en werd nog tevergeefs getracht het reglement te wijzigen, zodat het principe om zich te onthouden van alle commentaren zou worden verlaten. De aanpassing kwam er echter niet. De discussie over dit reglement leeft nog steeds voort. Zo verwijst stafhouder Herman Buysens in het handboek voor de advocaat-stagiair van het voorbije jaar 2018-2019³¹ naar het spanningsveld tussen de verschillende visies en leert de discussie in de commissies van de OVB dat bepaalde stafhouders terughoudend zijn om inbreuken te vervolgen, omdat ze vrezen dat de OVB-Codex op sommige punten in strijd is met het EVRM, gelet op het arrest *Morice*.

Rechtsonzekerheid dus, en dat komt niemand ten goede. Wat hebben we aan een reglement wanneer het niet of nauwelijks wordt gehandhaafd.³² Als u het mij vraagt mag er best een nieuw mediareglement komen. Met de basisbeginselen van artikel 455 van het gerechtelijk wetboek, namelijk waardigheid, kiesheid en rechtschapenheid, schiet men ook al een aardig eind op. Graag een beknopt reglement dat weinig ruimte laat voor interpretatie. Een reglement dat gehandhaafd wordt, door een eenduidig én consequent vervolgingsbeleid. Een reglement dat niet de visie van het zwijgen benadrukt, maar wel die van het spreken.

Deel 3: bezorgdheden

En zo kom ik bij deel 3. Spreken in de media mag niet vrijblijvend zijn. De contacten met de media zijn zo delicaat dat we ook bezorgd moeten blijven.

1. Belang van de cliënt

De allereerste oefening die elke advocaat moet maken is of de tussenkomst in de media het belang dient van de cliënt. Dat is een open deur intrappen. Ik zeg wel belang van de cliënt, en niet het belang van de advocaat. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar is het actueel niet.

Uit het leven gegrepen... Indien de cliënt de instructie heeft gegeven om de pers te mijden, wat afhankelijk van het dossier soms een waardevolle strategie kan zijn, lukt dat ook wel als advocaat, als je maar echt wil. Vervolgens bewust de wagen parkeren waar toevallig de televisieploegen staan te wachten is niet echt de beste tactiek om aan journalisten te ontsnappen. Evenmin getuigt het van de grootste schuwheid om dan ettelijke keren voorbij de camera's lopen, in de hoop toch eens een micro onder de neus geduwd te krijgen. Of wat te denken van advocaten die een Hof en een ganse jury laten wachten, omdat ze eerst nog wat interviews moeten geven op de trappen van een assisenhof.

Mogen we ook even stilstaan bij het belang van de cliënt in populaire televisieprogramma's als 'De Rechtbank'? Een programma als 'De Rechtbank' heeft

³¹ H. BUYSENS, "Omgang met de media en publiciteit" in X., *Handboek voor de advocaat-stagiair 2018-2019. Deontologie*, p. 351.

³² L. NEELS, "Het woord te voeren past de advocaat, toch?", in *De Juristenkrant* 13 mei 2015, p. 11.

de verdienste dat het aan televisiekijkend Vlaanderen laat zien wat er op een rechtbank gebeurt. Deze openheid klemt echter met het individuele belang van zij die voor de rechter moeten verschijnen. De toelating van de rechtszoekenden wordt steeds gevraagd. Maar stelt niemand zich de vraag of deze mensen wel voldoende beseffen welke gevolgen het opdraven in zo'n televisieprogramma voor hen kan hebben? Zo verscheen er in het programma eens een jongeman wegens een kleine loondiefstal, herkenbaar in beeld voor gans Vlaanderen. Hij werd door de rechtbank voorzichtig in de richting geduwd van een opschorting, want, ik citeer, "dan blijft uw strafregister blanco zodat deze zaak uw sociale re-integratie niet in het gedrang brengt". Lees: "Een opschorting, zodat uw werkgevers niet zullen weten dat u bij een vorige werkgever in de kassa hebt gezeten." In beeld, voor gans Vlaanderen. Laat ons maar hopen dat de huidige werkgever van de brave jongeman niet naar deze aflevering heeft gekeken... De man had geen advocaat, dus we kunnen het de balie niet verwijten.

Waarom verzetten niet álle advocaten zich tegen de opnames van het programma 'De Rechtbank' in zaken waarin zij optreden? Waar is het belang voor hun cliënt bij de uitzending? Of het nu over een zaak voor politierechtbank, correctionele rechtbank of vrederegerecht gaat. Hoe onherkenbaar iemand ook in beeld wordt gebracht, er is altijd wel iemand die naar de televisie kijkt en de zaak en de betrokkenen herkent. Het voormelde nog los van de bedenking of men als advocaat een goede beurt maakt wanneer een pleidooi wordt geknipt en samengevat in één minuut. Alvorens weerom met stenen te gooien naar de strafpleiters: in het programma 'De Rechtbank' zijn ook de niet-strafrechtadvocaten zeer goed vertegenwoordigd.

En wat met beelden die genomen worden naar aanleiding van voorleidingen bij een onderzoeksrechter? Het is toe te juichen dat men aan het grote publiek wil laten zien hoe een onderzoeksrechter werkt, maar deze openheid vloekt automatisch met het belang van de verdachte, zelfs wanneer die onherkenbaar in beeld wordt gebracht. Is het trouwens zo vanzelfsprekend dat tijdens een gerechtelijk onderzoek een ganse ploeg van cameramensen, geluidstechnici en journalisten een verhoor bijwonen? Hoe zit het daar met het geheim van het onderzoek? Tot mijn verbazing lees ik daar weinig kritische opiniebijdragen over.

Wanneer ik oproep tot meer advocaten in de media zijn het niet deze programma's waar ik enthousiast van word. Er zijn andere momenten waarin de tussenkomst van de advocaat wel echt nodig is. Bij het bekend worden van een dossier kan jij diegene zijn die in de plaats van de cliënt zijn standpunt verkondigt: Zo scherm je de cliënt af en bescherm je hem. Je kan sereen op de barricades staan wanneer de cliënt de mogelijkheid niet heeft om zich persoonlijk in het publiek te verdedigen, of wanneer het onverstandig zou zijn dat hij dat zelf zou doen.

De tussenkomsten van de strafpleiters krijgen vaak als kritiek dat ze geen enkele meerwaarde hebben voor de cliënt omdat ze maar een korte quote bevatten van enkele seconden en eerder als versiering zouden dienen bij de nieuwsuitzending.³³ In

³³ Zie o.m. J. STEVENS, "Omgangsrecht met de media", in *Ad Rem* 2003, afl. 3, 4-9.

een korte quote de essentie van het standpunt van uw cliënt weergeven, is te verkiezen boven een totaal gebrek aan aandacht voor de visie van uw cliënt.

Ook wanneer je optreedt aan de zijde van een slachtoffer word je geconfronteerd met cliënten die zelf liever niet in beeld komen, maar evenmin willen wachten tot op het einde van het onderzoek om hun visie aan iedereen te delen. Daar kan je als advocaat op een waardevolle en serene manier je bijdrage leveren. Meer nog, je kan als buffer optreden ten overstaan van de pers en ervoor zorgen dat je cliënt met rust gelaten wordt.

Op basis van het huidige reglement, zou je, wanneer nog niemand anders een mededeling heeft gedaan in de zaak, als advocaat nauwelijks iets kunnen ondernemen. Op die momenten zwijgen, bij oorbeeld bij aanvang van een dossier, zou zelfs een gemiste kans kunnen zijn, omdat de media een bepaald verhaal oppikken, dat in de realiteit mogelijk veel genuanceerder is.

De advocaat hoeft bovendien niet steeds vóór de camera te staan om in zijn contacten met de pers een rol van betekenis te spelen. Je kan ook off the record een meerwaarde zijn voor de cliënt. U hoort het goed: ‘off the record’. Alvorens u de wenkbrauwen frons, wil ik u graag verwijzen naar de omzendbrief van januari 2019 van het openbaar ministerie met betrekking tot de perscontacten van het parket waarin het volgende³⁴: “Informatieverstrekking off the record: de informatie mag gebruikt worden, maar de perswoordvoerder mag niet worden geciteerd. De meegedeelde informatie moet het voor de journalist mogelijk maken om de on the record verstrekte informatie correct weer te geven.”

Waarom zouden de advocaten dat dan niet mogen? Zolang alles goed is afgetoetst met de cliënt, en er goed is nagedacht over zowel de inhoud als de strategie achter de mededelingen, zie ik geen probleem. Een gezond en professioneel contact met de media is in het belang van je dienstverlening als advocaat.

Ook later in het procesverloop, bij de behandeling ten gronde, kan het nuttig zijn om kort de kernpunten uit het pleidooi voor de pers uiteen te zetten in een voor het publiek bevattelijke taal. De journalisten in de zaal hebben het standpunt van de cliënt niet altijd begrepen, al was het maar door de slechte akoestiek. Het kan voor een cliënt van fundamenteel belang zijn dat zijn visie niet alleen in de rechtszaal, maar ook daarbuiten gehoord wordt, zolang de advocaat er zich maar van bewust is dat de immuniteit van het pleidooi daar niet geldt.³⁵

Zelfs nadat er een uitspraak is gebeurd, kan je nuttige dingen zeggen. Maar evident is het een minimum dat wat je zegt met de cliënt werd besproken en goedgekeurd. Ik heb niet de indruk dat dit vandaag steeds het geval is.

³⁴ Omzendbrief COL OMP 1/2019 van het college van het openbaar ministerie – omzendbrief die de communicatie van het openbaar ministerie met de pers organiseert, p. 4.

³⁵ Zie artikelen 444 Ger. Wb en 452 Sw.

Wederom uit het leven gegrepen... Na een uitspraak uit de rechtszaal komen, terwijl je nog niet hebt kunnen overleggen met de cliënt (die op dat ogenblik de uitspraak zelfs nog niet kent), en voor de camera's uitleggen waarom de rechtbank je cliënt schuldig heeft verklaard en je zegt dat je denkt dat de cliënt wel hoger beroep zal willen aantekenen, lijkt me niet zo'n goed idee.

Het zal elke keer opnieuw de oefening vragen van de advocaat. Zo is de ene zaak de andere niet. In bepaalde dossiers kunnen de woorden "ik geef geen commentaar" zeer verstandig zijn. In andere zaken kunnen dezelfde woorden overkomen alsof je iets te verbergen hebt en laat je de kans schieten om iets positief over de cliënt te zeggen. In elke zaak zullen we moeten wikken en wegen en het belang van de cliënt boven dat van onszelf plaatsen.

2. Kwaliteit van de tussenkomsten

Een tweede bezorgdheid is nauw verbonden aan de vorige en wil ik u zeker niet onthouden: de kwaliteit van onze tussenkomsten. Uitlatingen in de pers kunnen zware gevolgen hebben en vereisen de grootste zin voor verantwoordelijkheid. Het minste wat we mogen verwachten is dat ze op niveau zijn. Er is niets zo dramatisch voor de cliënt als een slecht interview of een commentaar die totaal anders overkomt dan hij bedoeld was. Daar moeten we vaststellen dat de balie nog veel te leren heeft, vooral als het over televisie interviews gaat.

Zeg over de media-advocaten wat je wil, maar zij slagen er wel in de boodschap die ze willen brengen op een bevattelijke manier bij het publiek te krijgen. Wanneer het over kwaliteit gaat, zijn het eerder de tussenkomsten van hen die er geen ervaring mee hebben die problematisch zijn. Het parket staat op dat punt trouwens al veel verder dan de balie. Zo hebben de parketwoordvoerders de mogelijkheid om een opleiding te volgen bij het IGO en ook de omzendbrief van 2019 leert dat zij al veel verder staan.

De huidige visie van de balie, die de nadruk legt op zwijgen, heeft tot gevolg dat er tijdens de opleiding nauwelijks aandacht besteed wordt aan de omgang met de pers. Alsof we allergisch moeten zijn voor journalisten en hen liefst van al zouden moeten mijden. De beroepsopleiding voor advocaten stagiairs voorziet in het vak deontologie weliswaar een onderdeel over omgang met de media, maar een mediatraining als keuzevak zou een nuttige aanvulling kunnen zijn.

We stellen vast dat de balie – terecht – belang hecht aan een kwaliteitsvolle dienstverlening, kijk maar naar de SUPRALAT-opleiding die als voorwaarde wordt opgelegd aan advocaten die SALDUZ-bijstand willen verlenen in het kader van de permanentie. Waarom geen handleiding maken voor de jonge advocaten zodat zij, in de verschillende mogelijke contacten die er met de pers zijn, een houvast hebben? Leer hen hoe ze afspraken met de pers kunnen maken over wat *on* en *off the record* is. Leer hen af te spreken welke vragen men zal stellen, zodat ze niet verrast worden. Laat hen oefenen om zich door bepaalde vragen niet klem te laten zetten. Leer hen welke truken journalisten gebruiken om een antwoord te bekomen op de vraag waarvan je jezelf als advocaat had voorgenomen daar vooral geen commentaar op te geven. Leer hen hoe ze kort in een quote hun boodschap kunnen meegeven. Leer hen

sereen te zijn. Leer advocaten ook wanneer ze het best gewoon zwijgen... Leer hen ook wat de gevolgen kunnen zijn van verklaringen in de media, en welke problemen van geloofwaardigheid ze ontmoeten wanneer de stelling van de cliënt die verkondigd is in de pers achteraf niet juist blijkt te zijn. Druk hen op het hart dat ze elke uitlating in de pers op voorhand goed hebben besproken met de cliënt. Leer hen ook te durven en niet alleen in de rechtszaal op de barricades te staan voor de cliënt. En tot slot: geef de jonge advocaten lessen mediarecht, zodat ze hun cliënten kunnen adviseren hoe ze zich kunnen verweren tegen journalisten die over de schreef gaan.

Hooggeachte vergadering, ik kom tot mijn conclusie. Begrijp mij niet verkeerd: rechtszaken moeten gepleit worden voor de rechters en alleen daar. Maar niemand van ons ontsnapt aan de media. We moeten mee zijn. Door mee te zijn, gooien we het eigene van ons beroep, dat wordt uitgedrukt door zijn onafhankelijkheid, zijn vrije woord, zijn aanspraak op confidentialiteit en het beroepsgeheim niet overboord, wel integendeel. Al die basisbeginselen zijn compatibel met het spreken van de advocaat in de media.

Wat ooit onmogelijk leek, is sinds twintig jaar toegelaten, namelijk het maken van reclame als advocaat. De balie heeft zich toen onder druk van de tijdsgeest en internationale regelgeving moeten aanpassen. Velen vreesden voor het paard van Troje, die vrees bleek onterecht. Geen schreeuwerige radio- of tv-commercials. Geen holle slogans op 20m²-borden. Geen advocaten-*take-away*-folders in de bus.³⁶

We mogen dus evenmin bevreesd zijn om de stem van de cliënt via ons in de media te laten klinken. De advocaat mag best wel wat meer woordvoerder worden van de cliënt, als onafhankelijke verdediger van de visie van zijn cliënt ten overstaan van de publieke opinie. Zolang we dat als advocaten op een kwaliteitsvolle en serene wijze doen, in acht genomen de belangen van de cliënt en de bijzondere positie die we hebben, doen we geen afbreuk aan de basiswaarden van ons beroep, doch versterken we die alleen maar.

De advocatuur heeft haar taken in de loop der tijden al gevoelig weten uitbreiden. Van het pleiten, en mondeling verdedigen van een cliënt is het actiegebied van de moderne advocatuur veel ruimer geworden. Ik denk dat het hoog tijd is dat we dezelfde evolutie doormaken met de media.

Ik sluit af met een wens. Hopelijk gaat u allen een deugddoend nieuw gerechtelijk jaar tegemoet, waarbij ik er naar uitkijk om sommigen onder u minder op televisie te zien, maar vooral de meesten onder u veel meer.

Antwerpen, 6 september 2019

³⁶ <https://jubel.be/reclame-door-advocaten-werkt-het-of-werkt-het-niet/>

Bibliografie

- HUBEAU B. e.a., *De advocatuur. Een rechtssociologische en juridische benadering*, Intersentia, Antwerpen, 2018, p. 31-53.
- NEELS, L., Media, & gerecht. Enkele kritische bedenkingen bij de verhandeling van P. Deltour, in *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 45-56.
- BRANTS, C., Pers en poldermodel: de verhouding tussen media en justitie in Nederland, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 67-76.
- MASSCHELIN, J., [Gerechtsverslaggeving]. Gezond verstand helpt altijd, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 63-66.
- DELTOUR, P., Media, gerecht en (on)veiligheid. Hoe rechtvaardig is de pers?, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 9-22.
- JACOBS, T., Zes tegen-stellingen voor pers en justitie, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 23-30.
- CLEEMPUT, E., Problemen met de vierde macht?, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 57-61.
- VOORHOOF, D., Misdaad- en justitieberichtgeving: de steeds nadrukkelijker roep om meer verantwoordelijkheidsbesef in de journalistiek, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 35-44.
- VOETS, F., Gewijzigde mediacontext stopt oude vragen in nieuw kleedje, *Orde van de dag* 2001, afl. 14, 31-34.
- MATEUSEN, J., Rondetafelgesprek: advocaat en media. De botsing der deontologieën?, *Ad Rem* 2015, afl. 1, 16-20.
- SPEELS, I., Dialoog met de pers [Het reglement advocaat en media en assisenprocessen], *Ad Rem* 2011, afl. 3, 42.
- STEVENS, J., Omgangsrecht met de media, *Ad Rem* 2003, afl. 3, 4-9.
- VANDEVELDE, I., Advocaat en media. Het nieuwe reglement toegelicht, *Ad Rem* 2014, afl. 1, 28-29.
- DE WAELE, B., Advocaat & digitale marketing. "Zet op het internet niet uzelf maar uw potentiële cliënt centraal", *Ad Rem* 2016, afl. 1, 14-16.
- TACK, S., Relatie advocaat-cliënt, *NJW* 2005, afl. 118, 827-863.
- VAN GERVEN, W., Pleidooi voor een beleid van de advocatuur, *NJW* 2002, afl. 1, 6-12.
- RIGO, G., Les relations [de l'avocat] avec la presse, X., *Regards sur les règles déontologiques et professionnelles de l'avocat*, 241-248, Editions du Jeune Barreau de Liège, Luik, 2001, 338 p.
- LAMON, H., Mogen de rechters spreken? En moeten de advocaten zwijgen? Over de nieuwe verhouding tussen media en de actoren van justitie, *Limb.Rechtsl.* 2005, afl. 3, 195-220.
- CRUYPLANTS, J., Concilier des impératifs contradictoires, X., *L'avocat et la transparence*, Editor: GLASDORFF, F., Bruylant, Brussel, 2006, 249 p.
- VOORHOOF, D., De vrijheid van meningsuiting van de advocaat, *T.G.R.* 1987, 65-67.
- VOORHOOF, D., *Actuele vraagstukken van Mediarecht. Doctrine en jurisprudentie*, Kluwer Rechtswetenschappen België, Antwerpen, 1992, 910 p.
- STEVENS, J., Advocaat en media, *AM* 2003, afl. 3, p. 165-169.
- EKAERT, P., *De gerechtsverslaggeving: deontologische en wettelijke regels voor advocaten, magistraten en journalisten*, Story Publishers, Gent, 2012, 200 p., p. 109-161.
- BERBUTO, S., JACQUES, E., Pers in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, P 25 / 01 - P 25 / 38 (41 p.)
- VAN DEN BERGHE, H., Persaansprakelijkheid. De bijzondere zorgvuldigheidsnorm. Een glijdende schaal, *TPR* 2010, afl. 4, p. 1827-1846.
- LINDEMANS, D., De vrijheid van meningsuiting van de advocaat en art. 444 Ger.W, *P&B* 2004, afl. 1, p. 14-16.
- M. STORME, "Over de noodzakelijke terughoudendheid der media in gerechtszaken. Het sub judice principe revisited", in X., *Liber Amicorum Jozef Van den Heuvel*, Kluwer, Antwerpen, 1999, p. 125-157.

- X., *Vlaamse Conferentie bij de balie te Antwerpen, 100 jaar openingsredes*, Larcier, Gent, 2006.
- J. VERSTRAETE, *Geschiedenis van de Vlaamse conferentie bij de Balie te Antwerpen 1960-1985*, Maklu, Antwerpen, 1985.
- H. LAMON, "Waarom advocaten soms beter even zwijgen", *De Juristenkrant*, nr. 310, p. 13.
- H. LAMON, "Justitie; foefeladvocatuur en opinievervuiling: Het is genoeg geweest!", *De Juristenkrant* 7 maart 2012, p. 13.
- H. VANDEWEGHE, "Dé parallel tussen drugshandel, prostitutie en voetbal? Advocaten die als kakkerlakken van tussen de stenen kruipen" *De Morgen*, 13 oktober 2018.
- Ann DIERICKX, "Het beroepsgeheim en de toestemming van de geheimgerechtigde" in X. *Liber Amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014.
- Ph. DE JAEGERE, "Beroepsgeheim, Legal professional privilege een confidentiality: een heilige drievuldigheid", in X, *Liber Amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011.
- E. BREWAEYS, "Fatsoensregels bij gerechtelijke verslaggeving" in X. *Liber Amicorum Alain DE NAUW*, Die Keure, Brugge, 2011.
- D. VOORHOOF, *Handboek Mediarecht*, Brussel, Larcier, 2011.
- D. VOORHOF, "De media en de verdachte" in *De Juristenkrant*, 7 maart 2012, p. 12
- J. STEVENS, *Advocatuur. Regels en Deontologie*, Wolters Kluwer, Mechelen, 2015.
- H. BUYSENS, "Omgang met de media en publiciteit" in X., *Handboek voor de advocaat-stagiair 2018-2019. Deontologie*, Wolters Kluwer, Mechelen, 2018., p. 349-369.
- T. PRAKKEN en T. SPRONKEN, *Handboek Verdediging*, Kluwer, Deventer, 2009.
- D. VOORHOF en I. HOEDT-RASMUSSEN, "Advocaat mag via media kritiek uiten op rechters", *De Juristenkrant* 27 mei 2015, p. 1 en 4.
- L. VAN EYLEN, "Advocaten mogen niet langer in toga op TV", in *De Juristenkrant* 25 juni 2003, p. 1 en 10.
- Interview stafhouder Jo STEVENS in *De Juristenkrant* 10 juni 2015, p. 8-9.
- D. VOORHOF, "Europees Hof koestert expressievrijheid van advocaat", *De Juristenkrant* 19 november 2003, p. 12.
- L. NEELS, "Het woord te voeren past de advocaat. Toch?", *De Juristenkrant* 13 mei 2015, p. 12.
- H. LAMON, *De illusie van de juridische waarheid*, Intersentia, Antwerpen, 2016.